

SUNT CRITERIILE DE CONVERGENȚĂ INCOMPATIBILE CU O STRATEGIE ORIENTATĂ SPRE CREȘTERE?

Lucian-Liviu Albu *

ABSTRACT. *Considering the prospects of Romania's integration into European Union (EU), the fundamental objective is the creation of a functioning market economy, compatible with the Union's norms, mechanisms, institutions and policies. Hence, the convergence that is presently taking shape, should be primarily built on a proficient evaluation of the specific capabilities, as well as of the national and international circumstances. In the case of Romania, there is a double imperative: first, concluding the transition to the market economy and second, a successful preparation for the integration into EU. This article attempts to assess the theory of incompatibility between the convergence criteria (the so-called Maastricht criteria) and the growth-oriented economic policies, since the real evolution of the national economy looks constrained by the fetters of a "vicious circle" characterized by the deepening of the gaps in productivity and living standard compared with the situation in the EU.*

Obiectivul fundamental în perspectiva aderării României la Uniunea Europeană îl constituie crearea unei economii de piață funcționale, compatibilă cu principiile, normele, mecanismele, instituțiile și politicile comunitare. Convergența care se conturează în acest sens ar trebui să se întemeieze în primul rând pe evaluarea resurselor și posibilităților, a contextului intern și internațional. În cazul României, există un dublu imperativ, anume al încheierii tranziției la economia de piață, pe de-o parte, și al pregătirii aderării sale la Uniunea Europeană, pe de altă parte.

În condițiile în care evoluția reală a economiei naționale pare a fi strânsă deocamdată în chingile unui "cerc vicios", caracterizat în principal prin perpetuarea și chiar adâncirea decalajelor de productivitate și standard de viață față de Uniunea Europeană, teoriei incompatibilității între criteriile de convergență (așa-numitele criterii Maastricht) și politicile orientate spre creșterea economică sau între obiectivele nominale și cele reale, ar putea fi consistentă.

Conform PNAR (Planul Național de Aderare la Uniunea Europeană) și Programului Economic de Preaderare, principalii parametri-țintă în prima jumătate a deceniului, în vederea convergenței și a atingerii criteriilor de performanță pentru aderarea României la Uniunea Europeană, sunt:

- realizarea unui ritm mediu anual de creștere de 4,5-5,5% (cu o medie anuală de 5,1% pentru întreaga perioadă 2001-2005)
- coborârea ratei anuale a inflației sub 10% (începând cu anii 2004-2005)
- încadrarea deficitului bugetar în jur de 3% din Produsul Intern Brut.

Printre factorii determinanți ai promovării reformelor, relansării economice și implicit ai trecerii spre o dezvoltare durabilă, se află acumularea și investițiile, ale căror surse de finanțare vor fi reprezentate de asistența organismelor internaționale (între care Uniunea Europeană ocupă un loc semnificativ), investițiile străine directe (pe care se mizează odată cu creșterea credibilității mediului economic românesc) și relansarea economiilor interne (domestic savings). În perioada 2001-2004, efortul financiar al statului pentru realizarea obiectivelor prioritare asumate va reprezenta 75-80% din necesarul total de finanțare, din care resursele bugetare 28-40%. Sursele externe, deși se vor menține preponderente, ca pondere în totalul necesarului de finanțare, în toată perioada considerată, vor înregistra o diminuare (după maximum atins în anul 2002): 61,1% (din care 33,1% rambursabile) în 2001, 72,0% (din care 47,5% rambursabile) în 2002, 68,0% (din care 42,9% rambursabile) în 2003 și 55,3% (din care 37,6% rambursabile) în 2004. Toate acestea vor trebui să asigure intrarea economiei românești într-un cerc virtuos al dezvoltării durabile, în care un rol esențial îl are sustenabilitatea datoriei publice (interne și externe) și a deficitelor bugetare. Având în vedere problemele legate de puterea de absorbție a sprijinului financiar extern de către economia românească, a acelor legate de sterilizarea monetară sau seigniorage-ul potențial, dinamica acumulării interne va trebui accelerată în mod progresiv, iar în acest sens investițiile guvernamentale în sectorul public vor reprezenta o pârghie esențială a relansării economice.

Având în vedere că dezvoltarea durabilă va fi influențată în mod decisiv de către reformele din domeniul fiscal și bancar, de către conducerea politicii fiscale, totuși vor trebui adoptate politici flexibile pentru corelarea evoluției unor indicatori-cheie precum rata inflației, rata dobânzii, cursul de schimb, balanța comercială și datoria publică (internă și externă) ș.a. În acest context, se impune discutarea așa-numitei

* Lucian Liviu Albu is Director of the Institute for the Economic Forecasting of the Romanian Academy of Sciences, Bucharest

SUNT CRITERIILE DE CONVERGENȚĂ INCOMPATIBILE CU O STRATEGIE ORIENTATĂ SPRE CREȘTERE?

dileme a incompatibilității între o strategie orientată spre creștere și politica macroeconomică (specialiștii ar putea găsi aici similarități cu diferența remarcată uneori între politicile încurajate de către Banca Mondială, politici gen supply-side, și rigiditatea, cel puțin dacă ne referim la trecut, a rețetelor echilibrului macroeconomic aplicate de către FMI, așa-numitele politici demand-side ori macrostabilizarea). Astfel, în legătură cu orientarea politicii macroeconomice în țările aflate în tranziție, predomină ideea că aceasta, concentrându-se exclusiv asupra îndeplinirii tuturor criteriilor de convergență adoptate la Maastricht, nu mai este în concordanță cu țintele naționale de creștere economică și cu aspirațiile lor de dezvoltare și de reducere a decalajului ce le desparte de media venitului în țările Uniunii Europene. Din punctul de vedere convențional, reconcilierea politicilor orientate spre creștere, prin ridicarea pe termen lung a competitivității unei economii, cu criteriile propriu-zise de convergență este o problemă foarte serioasă și, în consecință, o strategie care dă prioritate îndeplinirii tuturor criteriilor (pe termen scurt sau mediu) nu este nici de dorit nici realistă.

Totuși, în ultima vreme și-a făcut apariția și opinia conform căreia politica macroeconomică orientată în direcția Maastricht-ului nu este în mod necesar incompatibilă cu o strategie orientată spre creștere (în acest sens, al combaterii "teoriei incompatibilității", ar putea fi interpretat și actualul Program Economic de Preaderare propus de România). Astfel, avându-se în vedere că politica fiscală este determinantul-cheie al succesului în direcția convergenței, se poate afirma că nu prevederile Maastricht sunt acelea care constrâng politica fiscală, ci chiar creșterea sustenabilă. De exemplu, dacă decalajul dintre Uniunea Europeană și România trebuie redus în mod semnificativ în viitor, atunci rata anuală de creștere a economiei românești va trebui să fie de cel puțin 4-6% pentru perioada de până în 2010. Aceasta necesită permanent un nivel înalt al acumulării și investițiilor, care trebuie să fie finanțate simultan din trei surse: investiții străine directe (care actualmente reprezintă doar o foarte mică parte din totalul investițiilor); asistență financiară susținută din partea UE și a altor organisme internaționale și respectiv economii interne crescânde. Probabil, pe durata primilor ani ai deceniului actual, sursele externe vor reprezenta în mod real principalul factor al creșterii economice (așa-numitul mare impuls extern), dar apoi investițiile interne vor trebui să devină din ce în ce mai importante. Problema va fi aceea a demonstrării unei capacități crescânde în ceea ce privește utilizarea eficientă a resurselor externe, în ideea ca impactul lor să reprezinte un veritabil "mare impuls". De asemenea, în această perioadă viitoare, de continuare a tranziției, mai fermă și mai coerentă ca în trecut, economiile interne vor putea asigura suficiente resurse pentru creștere doar dacă economiile guvernamentale vor spori semnificativ.

Apreciem că pe ansamblul deceniului, principalele probleme cărora va trebui să le facă față politicile economice guvernamentale se referă la următoarele:

- echilibrarea bilanțelor fiscale nu este decât o precondiție a creșterii sustenabile, fiind de asemenea necesari pași semnificativi în ceea ce privește reducerea inflației și atingerea altor ținte de convergență numerice (nominale) .
- poziție bugetară apropiată de echilibru reprezintă cheia îndeplinirii celorlalte ținte numerice și a pregătirii României pentru pătrunderea într-un cerc virtuos al convergenței
- în cazul unei poziții fiscale dezechilibrate, nesustenabile, economia riscă să se confrunte cu modificări multiple, necontrolabile, ale unor ținte importante (un așa-numit derapaj), precum rata de schimb, inflația și rata dobânzilor, un cerc vicios al divergenței (opus celui virtuos al convergenței) putând apare în orice moment
- scopurile convergenței reale și ale celei nominale sunt mai degrabă complementare și deci ele trebuie abordate permanent simultan
- chiar dacă politica fiscală este determinantul-cheie al succesului pe calea convergenței, la fel de importante sunt și identificarea și evaluarea politicilor monetare cele mai adecvate
- domeniile specifice importante sunt de asemenea cele ale politicii ratei de schimb, stabilirii regimurilor flexibile ale acesteia și evaluării costurilor în termeni de sterilizare monetară
- un regim flexibil al țintei inflaționiste (dar pe fondul unui trend general descendent al ratei inflației) ar putea avea succes în însăși limitarea inflației, a volatilității decalajului între output-ul potențial și cel real, a variabilității ratei de schimb, și ar putea fi aplicat după rețeta, deja cunoscută în literatură, a modelului "economii mici deschise" cu focalizare pe rata de schimb
- problemă crucială este aceea a viabilității țintei inflaționiste și a consistenței sale cu ținta ratei de schimb
- construirea unui mediu de afaceri și de investiții favorabil care să confere o credibilitate ridicată pentru investitorii străini și autohtoni (în vederea deschiderii și menținerii unui flux important de investiții străine directe și a stimulării investițiilor productive autohtone).

Având în vedere că dezvoltarea durabilă va fi influențată în mod decisiv de către reformele din domeniul fiscal și bancar, impuse în principal prin condițiile aderării, vor trebui totodată adoptate în mod curent politici flexibile pentru corelarea în dinamică a evoluției indicatorilor-cheie, precum rata inflației, rata dobânzii, cursul de schimb, balanța comercială și datoria publică ș.a. Desigur, pentru perioada post-aderare, problemele legate de creșterea competitivității economiei românești, ca parte a Uniunii Europene, vor deveni predominante, iar utilizarea eficientă a facilităților oferite prin fondurile comunitare pentru partenerii mai săraci va constitui o prioritate. Tot pentru acest orizont de timp mai îndepărtat, politicile guvernamentale vor trebui să includă elemente care să asigure pregătirea pentru aderarea României la Uniunea Monetară Europeană, la moneda unică europeană.

Recunoscând importanța primordială a creșterii susținute a economiei, totuși obiectivul ultim al evoluției viitoare trebuie să-l constituie intrarea într-o fază a dezvoltării umane de tip durabil, în sensul concepției Organizației Națiunilor Unite. De aceea, permanent rezultatele pe planul creșterii economice propriu-zise vor trebui confruntate cu cele pe planul dezvoltării umane. În acest sens, va trebui urmărită permanent, în raport de standardele din UE, a evoluția indicatorilor specifici ai dezvoltării umane, cum sunt: veniturile și consumul populației, ca medie, dar și ca distribuție pe tipuri de gospodării, în profil teritorial și pe mediile urban și rural; rata sărăciei și curba de distribuție (de tip log-normală) a veniturilor; indicatorii inegalității, ai disparităților regionale, între medii și între sexe, între grupe de vârstă, ai celor de ordin etnic și rasial, speranța de viață și indicele dezvoltării umane; indicatorii standard ai calității vieții (accesul la educație, la asigurările de sănătate, sistemul de pensii, calitatea mediului ambiant și a habitatului) ș.a.